

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БУДІВНИЦТВА І
АРХІТЕКТУРИ

ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВ БУДІНДУСТРІЇ

Конспект лекцій

(2 частина)

для студентів галузі знань 19 «Архітектура та будівництво», спеціальності 192
«Будівництво та цивільна інженерія», спеціалізації
«Технологія будівельних конструкцій, виробів і матеріалів»
за всіма формами навчання

КИЇВ 2021

УДК 6339.5(075.8)

Рецензент: О.Ю. Беленкова, доктор економічних наук, доцент.

Відповідальний за випуск: С.П. Стеценко, доктор економічних наук, професор

Затверджено на засіданні кафедри економіки будівництва, протокол № 6 від 26 січня 2021 року

Затверджено на засіданні вченої ради будівельно-технологічного факультету, протокол No 6 від 24 лютого 2021 року.

Оліферук С.Л.

Конспект лекцій (2 частина) з дисципліни «Економіка підприємств будіндустрії» / С.Л. Оліферук. – К.: КНУБА. 2021 - 48с.

Призначено для студентів галузі знань 19 «Архітектура та будівництво», спеціальності 192 «Будівництво та цивільна інженерія», спеціалізації «Технологія будівельних конструкцій, виробів і матеріалів» за всіма формами навчання

Зміст

Тема 6. Економічні основи формування поточних виробничих витрат (собівартості продукції).....	4
Тема 7. Економічні основи забезпечення прибутковості і рентабельності підприємства.....	12
Тема 8. Економічні основи самофінансування підприємства.....	16
Тема 9. Економічні основи ефективності функціонування підприємства.....	29

Тема 6. Економічні основи формування поточних виробничих витрат (собівартості продукції)

Поточні виробничі витрати підприємства - це виражена грошовою формі сукупність поточних витрат підприємства на виробництво і реалізацію продукції, що називають собівартістю продукції.

Собівартість продукції означає в які кошти обходиться виробництво продукції самому підприємству (яка складається вартість "собі"). Вона характеризує витрати підприємства на виробництво продукції та її реалізацію.

Собівартість продукції - це узагальнюючий показник, який відображає усі сторони виробничо-господарської діяльності підприємства і характеризує ефективність роботи підприємства.

Собівартість продукції становить основу її ціни, і є інструментом повного господарського розрахунку.

Планування, облік і калькулювання собівартості продукції є однією з найважливіших умов здійснення на підприємствах дійового внутрішнього і зовнішнього господарського розрахунку забезпечення прибутковості і конкурентоспроможності виробництва і продукції.

При плануванні собівартості продукції розробляють:

- загальнокалькуляцію валових витрат (собівартості товарної продукції);
- окремі калькуляції собівартості одиниці конкретних видів продукції.

За характером участі у виробничому процесі всі поточні витрати виробничих ресурсів формуються за двома основними групами (двома основними статтями собівартості), а саме прями витрати та непрямі витрати.

При виготовленні продукції підприємство несе витрати на придбання матеріалів і енергії, на оплату праці, на експлуатацію машин і механізмів. Загальна величина цих витрат визначається прямим інженерним розрахунком на основі креслень, специфікацій, відомостей робіт і діючих цін.

Можливість прямо підрахувати ці витрати і обумовило їхню назву - прями витрати.

Величина прямих витрат розраховується за формулою:

$$П_v = V_m + V_e + V_{зп} + V_{мм} + A_v$$

де $П_v$ - прями витрати;

V_m - вартість витрачених матеріалів;

V_e - вартість витраченої енергії;

$V_{зп}$ - вартість заробітної плати;

$V_{мм}$ - вартість експлуатації машин і механізмів;

A_v - амортизаційні відрахування від вартості тих основних фондів, за допомогою яких виготовляється тільки даний вид продукції.

Одже, основна стаття "Прями витрати" складається з окремих

елементів витрат, як показано за формулою.

Крім прямих витрат, підприємства несуть витрати на управління виробництвом господарське обслуговування виробництва тощо.

У складі статті непрямих витрат (H_B) ці витрати формуються за двома групами елементів, а саме:

- непрямі загальновиробничі витрати (цехові) ($H_{BЦ}$);
- непрямі адміністративні витрати (заводські) ($H_{BЗ}$).

$$H_B = H_{BЦ} + H_{BЗ}$$

До загальновиробничих витрат відносять: заробітну плату лінійних інженерно-технічних працівників (тобто цехового персоналу), загальні витрати на утримання і експлуатації приміщень (на поточний ремонт, опалення, вентиляцію, освітлень тощо). Вони визначаються за формулою:

$$H_{BЦ} = Z_{літп} + Z_{BЦ}$$

де $H_{BЦ}$ – непрямі загальновиробничі витрати (цехові);

$Z_{літп}$ - заробітна плата лінійних (цехових) ІТП з обов'язковими нарахуваннями;

$Z_{BЦ}$ - загальні цехові витрати.

До адміністративних витрат відносять: заробітну плату адміністративно-управлінського персоналу і загальні витрати на утримання і експлуатацію загальнозаводських приміщень, території підприємства та на охорону. Вони визначаються за формулою:

$$H_{BЗ} = Z_{AУП} + Z_{BЗ}$$

де $H_{BЗ}$ - вартість адміністративних витрат;

$Z_{AУП}$ - заробітна плата АУП з обов'язковими нарахуваннями;

$Z_{BЗ}$ - вартість загальнозаводських витрат.

Собівартість починають рахувати там, де виготовляють продукцію, тобто в цехах, саме там формується цехова собівартість. Цехова собівартість складається з прямих витрат та загальновиробничих витрат (цехових) і визначається за формулою:

$$C_Ц = P_в + H_{BЦ}$$

де $C_Ц$ - цехова собівартість;

$P_в$ - прямі витрати;

$H_{BЦ}$ - загальновиробничі витрати.

Всі витрати підприємства на виробництво продукції визначають собівартість продукції виробничу, яка складається з собівартості цехової і непрямих адміністративних витрат і розраховується за формулою:

$$C_в = C_Ц + H_{BЗ}$$

де $C_в$ - собівартість виробнича;

$H_{BЗ}$ - вартість непрямих адміністративних витрат.

Повна собівартість продукції формується з витрат на її виробництво і витрат на її реалізацію, тобто повна собівартість складається з собівартості виробничої і позавиробничих (реалізаційних) витрат:

$$C_п = C_в + B_p,$$

де $C_п$ - собівартість повна;

V_p - реалізаційні витрати (на рекламу, продаж тощо);

Ціна одиниці продукції визначається на основі розгорнутої класичної формули ціни, а саме:

$$Ц = C_{п} + C_{п} \times P_{п},$$

де Ц - ціна одиниці продукції;

$C_{п}$ - повна собівартість одиниці продукції;

$P_{п}$ - рентабельність (прибутковість) витрат на виробництво продукції.

За поданою формулою ціна розраховується як сума поточних витрат на виготовлення одиниці продукції і прибутковості цих витрат. Інструментом визначення собівартості і ціни одиниці продукції є розробка планової калькуляції.

Приклад розробки планової калькуляції наведено в таблиці 6.

Планове калькулювання - це не тільки інструмент формування витрат на виробництво продукції та ціни для її реалізації, а й інструмент економічних методів управління виробництвом.

Без планових калькуляцій управління виробництвом не можна забезпечити економне і раціональне використання виробничих ресурсів і попередити збитковість виробництва.

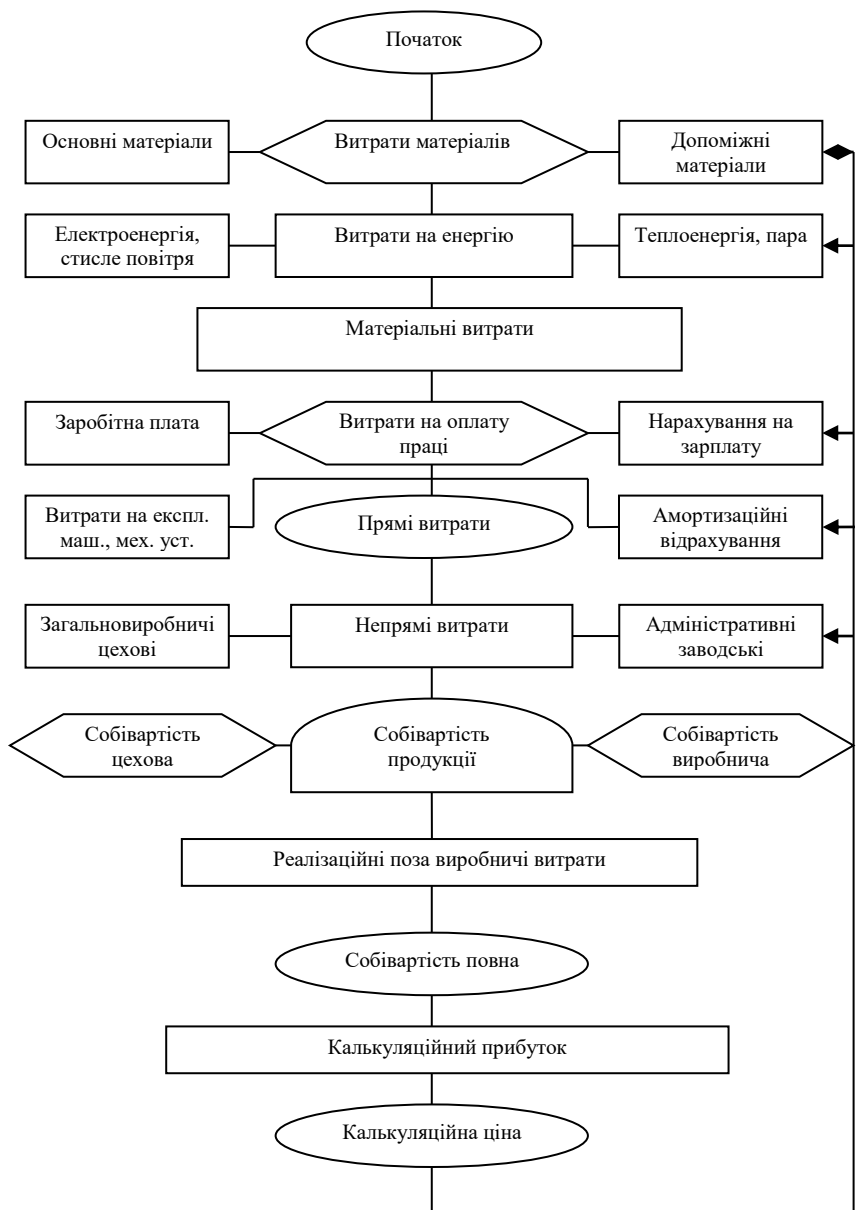
Складність процесу розробки планових калькуляцій, їх аналізу і контролю обумовлюють необхідність впровадження комп'ютерного забезпечення. Приклад структурно-логічної схеми комп'ютерного забезпечення виконання цього процесу наведено на рис. 6.

Таблиця 6.

Калькуляція вартості поточних витрат виробничих ресурсів (собівартості) і ціни 1м^3 багатопорожнистих плит перекриття ПК -72-12-8

№ П/П	Матеріальні та інші витрати	Один. вим.	Норма на 1м^3	Ціна один. грн..	Сума на 1м^3 , грн..
1	2	3	4	5	6
1	Основні матеріали, у т.ч.:				
	1.1. Цемент	Тн	0,375	900	337,5
	1.2. Щебінь	Тн	1,41	220	310,2
	1.3. Пісок	Тн	0,61	140	85,4
	1.4. Вода	м^3	0,17	1,84	0,31
	1.5. Арматура	Тн	0,10	5950	5950
	1.6. Закладні деталі	Тн	При наявності.		-
	1.7. Разом основні матеріали	грн..	п. 1.1.+ 1.2.+1.3+1.4+1.5+1.6		1328,41
2	Допоміжні матеріали	грн..	6% від п. 1.7		79,7
3	Транспортно – заготівельні витрати	грн..	2% від п. 1.7		26,57
4	Разом матеріалів	грн..	п. 1.7 + 2+3		1434,68
5	Електроенергія	Квт.год.	40,0	0,36	14,4

6	Пара	Гкал.	0,3	98,0
7	Разом матеріальні витрати	грн..	П. 4+5+6	1478,48
8	Зарплата основних робітників	грн..	За нормами і розцінками	78,94
9	Нарахування на зарплату	грн.	п. 8 · 0,3852	30,41
10	Витрати на оплату праці	грн.	п. 8 +9	109,35
11	Витрати на експлуатацію маш.мех.уст.	грн..	9,2% від п. 7	136,02
12	Амортизаційні відрахування	грн..	За нормами амортизації	80,93
13	Разом прями витрати	грн..	п. 7 +10+11+12	1804,78
14	Загально виробничі витрати (цехові)	грн..	7% від п. 13	126,33
15	Собівартість цехова	грн..	п. 13 +14	1931,11
16	Адміністративні зав витрати	грн.	9% від п. 13	162,43
17	Собівартість виробнича (заводська)	грн..	П. 15+16	2093,54
18	Поза виробничі витрати (реалізаційні)	грн..	3% від п. 17	62,81
19	Собівартість повна	грн..	п. 17+18	2156,35
20	Калькуляційний прибуток	грн..	20% від п. 19	431,27
21	Калькуляційна ціна	грн..	п. 19+20	2587,62
22	ПДВ	грн..	20% від п. 21	517,52
23	Реалізаційна (відпускна) ціна	грн..	п. 21+22	3105,14

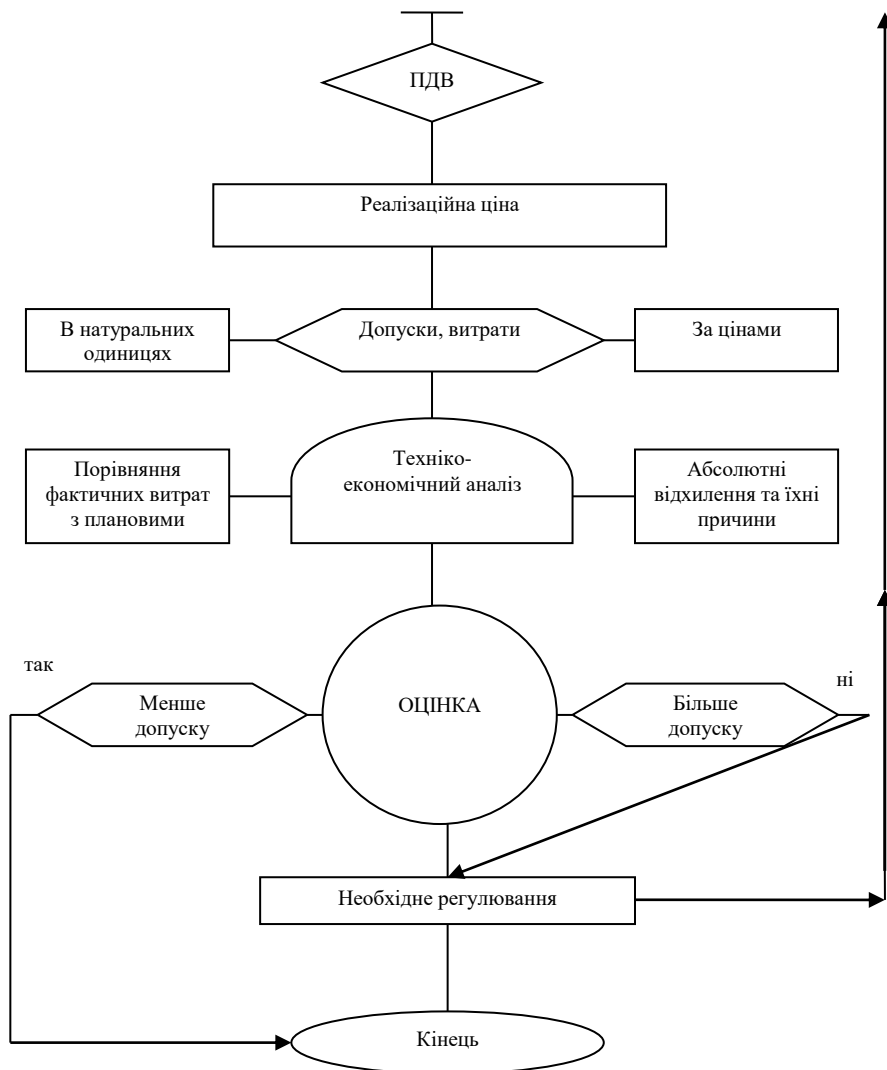

Рис. 6. Структурно-логічна схема розробки планової калькуляції і аналізу витрат

Шляхом складання калькуляцій витрат визначається розрахункова реалізаційна (відпускна) ціна, але вона знаходиться в постійній залежності від кон'юнктури ринку, зокрема від попиту та пропозиції.

Таким чином на ринку склалися три основні підходи до формування ціни, а саме:

- орієнтація на рівень власних поточних виробничих витрат, тобто на собівартість продукції;
- орієнтація на рівень попиту і пропозиції;
- орієнтація на рівень цін і витрат конкурентів.

Визначальним фактором залишається собівартість продукції.

На ринку, здебільшого, складаються такі основні види цін:

- високі ринкові ціни;
- низькі ринкові ціни.

До переваг високих цін належать:

- отримання більш високих прибутків (зняття вершків);
- швидка окупність (повернення) капітальних витрат

на виробництво.

До недоліків високих цін:

- недоступність для широкого кола споживачів (штучне обмеження попиту);
- привабливість і заздрість з боку конкурентів.

До переваг низьких цін належать:

- доступність для широкого кола споживачів і зростання попиту;
- стимулювання продаж і швидке зростання обсягів виробництва.

До недоліків низьких цін належать:

- поява підозри до рівня якості і довговічності, що приводить до падіння попиту;
- довгострокова окупність капітальних витрат на створення продукції і технології виробництва.

Економічна суть зниження поточних виробничих витрат на виготовлення продукції (зниження собівартості продукції) полягає в економії витрат матеріалізованої і живої праці, що в кінцевому результаті забезпечує зростання прибутку.

Тому необхідно в річному бізнес-плані передбачати впровадження нововведень і заходів, спрямованих на зниження собівартості продукції.

Такі нововведення і заходи можуть групуватися за структурними підрозділами (цехами), за окремими видами продукції, за окремими статтями і елементами витрат.

До заходів, спрямованих на забезпечення економного і раціонального використання матеріалів можна, віднести:

- пошук надійних постачальників;
- оптимізація запасів;
- дотримання мінімальних нормативних допусків;
- використання справних форм і опалубки;
- суворий контроль і самоконтроль витрат;
- висока якість з першого разу;

- заняття з робітниками;
- доведення до робочих місць розмірів і допусків (наочна інформація);
- суворий облік та відшкодування втрат;
- своєчасна оплата замовниками виготовленої продукції;
- глибокий техніко-економічний аналіз ефективності використання і широка інформація про результати;
- скорочення часу транспортування і попередження втрат;
- перевірка натуральних об'ємів, вартості і сертифікатів при отриманні матеріалів.

До заходів, які можуть сприяти економному і раціональному споживанню енергетичних ресурсів зокрема, належать:

- наявність технічно-обґрунтованих норм витрат енергетичних ресурсів;
- доведення норм витрат до кожного працюючого;
- забезпечення локальних джерел витрат справними лічильниками;
- рестрація показників лічильників перед початком та після закінчення зміни;
- облік і ТЕА витрат у порівнянні з обсягами виготовленої продукції;
- контроль первинних документів відповідності фактичних і нормативних витрат;
- калькуляційний контроль витрат енергетичних ресурсів;
- компенсаційне відшкодування перевитрат за рахунок працівників-споживачів.

До заходів, які можуть сприяти ефективному використанню витрат на експлуатацію машин і механізмів можна віднести:

- коефіцієнт змінності використання основних машин, механізмів і устаткування не повинен бути меншим 2, тобто $K_3 > 2$ (-> 3 змін);
- коефіцієнт використання не повинен бути меншим 1, тобто $K_v = 1$ (не менше 8 год);
- уникнення додаткових перевезень і переміщень;
- за рплата машиністів тільки за обсяги продукції або відпрацьований час;
- витрати на пально-мастильні матеріали та електроенергію тільки за нормами на фактичні обсяги продукції;
- контроль витрат на перебазування;
- амортизаційні відрахування згідно з фактичними обсягам продукції;
- не допускати витрат не на виробництво продукції;
- контроль обліку і віднесення вартості зданих в оренду;
- ТЕА і контроль виробітку в натуральних і вартісних показниках.

До заходів, які можуть сприяти ефективному використанню

непрямих витрат, можна віднести:

- доцільність та економічність утримання господарських працівників;
- аналіз і контроль витрат на транспортне обслуговування;
- оптимізація витрат на матеріально-технічне забезпечення АУП;
- контроль витрат на обслуговування і утримання АУП;
- аналіз і контроль витрат на організацію виробництва в структурних підрозділах;
- своєчасність витрат і заходів проти забруднення навколишнього середовища;
- контроль ефективності використання орендованих цінностей;
- аналіз і контроль компенсаційних доплат згідно з обсягами виробництва;
- аналіз і перегляд основної і додаткової заробітної плати ІТП та АУП згідно з обсягами виробленої продукції.

Контрольні питання:

1. *Що означають поточні виробничі витрати підприємства?*
2. *Які є види собівартості продукції?*
3. *В чому полягає економічна суть зниження собівартості продукції?*
4. *Які заходи можуть сприяти ефективному використанню на експлуатацію машин і механізмів?*
5. *Що таке прибуток, яка економічна суть прибутку?*
6. *Які основні напрями забезпечення прибутковості і рентабельності?*

Тема 7. Економічні основи забезпечення прибутковості і рентабельності підприємства

Прибуток - це один із узагальнюючих показників виробничо-економічної діяльності підприємства, кінцевий результат господарської і підприємницької діяльності працюючого персоналу. Прибуток - це частина валового доходу підприємства, яка залишається після відрахування з неї всіх валових витрат. Прибуток - це основне джерело самофінансування підприємства, формування власних капітальних вкладень, поповнення оборотних засобів, впровадження нововведень і заходів науково-технічного прогресу, структурної перебудови виробництва, рішення соціальних задач.

Виходячи з того, що кожна виробничо-господарська операція і кожен вид продукції повинні приносити прибуток, можна сформувати різні види прибутку за окремими напрямками виробничо-господарської діяльності.

Разом з тим основними видами прибутку є:

- загальний (балансовий, розрахунковий, сукупний, валовий) прибуток;
 - чистий прибуток (нерозподіленими чистий прибуток).
- Загальний прибуток - це сукупний прибуток від усіх видів діяльності який розраховується за класичною формулою ціни або класичною формулою вартості товарної продукції або класичною формулою валового доходу, зокрема:

$$\Pi = \text{Ц} - \text{С},$$

де Π - прибуток від продажу одиниці продукції;

С - собівартість одиниці продукції;

Ц - ціна одиниці продукції.

$$\Pi = \text{T} - \text{С},$$

де T - обсяг товарної продукції;

$$\Pi = \text{В}_д - \text{В}_в,$$

де $\text{В}_д$ - валовий дохід;

$\text{В}_в$ - валові витрати.

Отже загальний прибуток – це частина товарної продукції або валового доходу яка залишається після відрахування усіх витрат.

Чистий прибуток - це частина загального прибутку, яка залишається після розрахунків з державою (сплата податку на прибуток) і кредиторами (сплата позичкового процента або повернення позики) і розраховується за формулою:

$$\Pi_ч = \Pi_з - \text{Д}_п - \text{К}_с,$$

де $\Pi_ч$ - прибуток чистий, грн;

$\Pi_з$ - прибуток загальний, грн;

$\text{Д}_п$ - державний податок на прибуток, грн;

$\text{К}_с$ - кредитна ставка або кредитна позика, грн.

Саме власний чистий прибуток і є головним джерелом самофінансування підприємства.

Власний чистий прибуток, як головне джерело самофінансування, при плануванні використання розподіляється шляхом утворення трьох основних фондів (груп):

- нагромадження;
- споживання (без фонду оплати праці);
- ризику.

Фонд нагромадження утворюється з метою фінансування необхідних нововведень і заходів, впровадження яких потребує капітальних вкладень і які в майбутньому повинні приносити прибутки і доходи.

Фонд споживання (без фонду оплати праці) утворюється для фінансування необхідних заходів, спрямованих на забезпечення поточного функціонування підприємства і працюючого персоналу, на виконання зобов'язань за акціями і облігаціями та виконання вимог діючого законодавства. Отже, це та частина загального фонду споживання, яка

утворюється за рахунок власного чистого прибутку Друга частина загального фонду споживання у вигляді фонду оплати праці формується в складі калькуляції валових витрат.

Фонд ризику утворюється з метою фінансування резервних і компенсаційних витрат у зв'язку зі змінами економічної і ринкової ситуації, змінами цін, інфляцією, подоланням наслідків надзвичайних ситуацій.

Групування конкретних нововведень і заходів у складі зазначених фондів (груп) здійснюється при розробці бізнес-плану загального фінансування підприємства (рис. 8).

Підприємство функціонує завдяки споживанню виробничих ресурсів, в результаті чого створюється готова продукція, її кількість і якість. Вартість використаних у процесі виробництва ресурсів становить собівартість продукції, або поточні виробничі витрати на створення продукції. Для визначення ціни готової продукції прибуток додається до собівартості у вигляді прибутковості поточних витрат за допомогою показника рентабельності (прибутковості). Отже, мова йде не про створення, а про збереження закладеного прибутку шляхом недопущення перевитрат виробничих ресурсів як у натуральних, так і грошових одиницях

При розробці фінансового розділу бізнес-плану (або бізнес-плану загального фінансування) здійснюється формування всіх необхідних нововведень і заходів, спрямованих на забезпечення розвитку і поточного функціонування підприємства, а також джерел забезпечення їх виконання фінансовими ресурсами, головним серед яких є власний чистий прибуток.

Знаючи розмір необхідного власного чистого прибутку, розраховують необхідний загальний прибуток, а також необхідні валові витрати і валовий дохід.

Економічна ефективність прибутковості характеризується фінансовими коефіцієнтами рентабельності (прибутковості), яв відображають середньоринкову норму прибутковості витрачених фінансових ресурсів:

- рентабельність основного капіталу;
- рентабельність оборотного капіталу;
- рентабельність власного капіталу;
- рентабельність поточних витрат тощо.

Як узагальнюючі застосовуються два основні показники прибутковості:

- рентабельність виробництва;
- рентабельність продукції.

Рентабельність виробництва характеризує прибутковість виробництва, тобто прибутковість виробничого потенціалу, прибутковість основного і оборотного капіталу виробництва.

Рентабельність визначається відношенням обсягу прибутку до суми основних виробничих фондів і оборотних засобів:

$$P_v = \frac{\Pi}{\Phi_o + \Phi_{об}}$$

де P_v - рентабельність виробництва (фінансовий коефіцієнт рентабельності

виробництва).

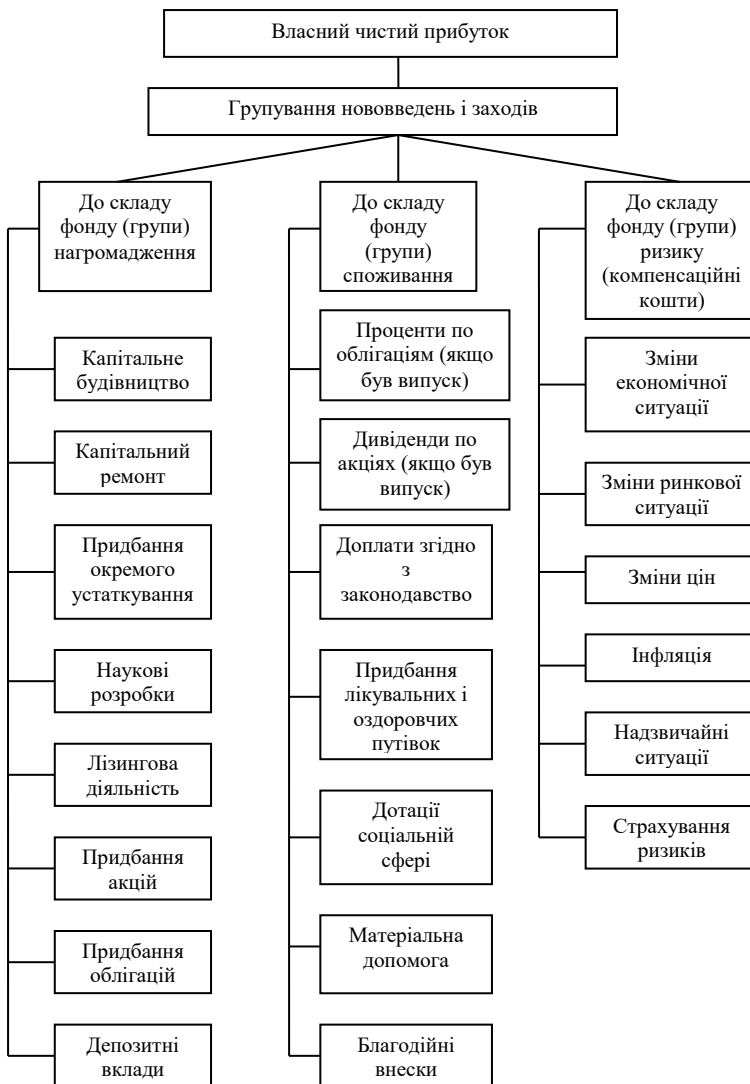

Рис. 7. Схема розподілу власного чистого прибутку

Рентабельність продукції характеризує прибутковість продукції,

тобто прибутковість поточних витрат на виробництво продукції і визначається відношенням обсягу прибутку до вартості поточних витрат (тобто до собівартості продукції):

$$P_n = \frac{\Pi}{C}$$

де P_n - фінансовий коефіцієнт рентабельності продукції.

До основних напрямів забезпечення прибутковості і рентабельності відносять:

- зниження собівартості за всіма статтями й елементами витрат, в першу чергу, матеріальних і енергетичних витрат;
- збільшення об'ємів виробництва продукції;
- підвищення ефективності використання виробничих фондів і оборотних засобів;
- виробництво продукції, прибуток від якої підлягає пільговому оподаткуванню;
- комерційний підхід до всіх питань використання фінансових, матеріальних, енергетичних, трудових та інформаційних ресурсів.

Контрольні питання:

1. *Що таке прибуток, яка економічна суть прибутку?*
2. *Як здійснюється розподіл власного чистого прибутку?*
3. *Якими показниками відображається економічна ефективність прибутковості?*
4. *Що характеризує рентабельність виробництва?*
5. *Що характеризує рентабельність виробництва?*
6. *Що характеризує рентабельність продукції?*
7. *Які основні напрями забезпечення прибутковості і рентабельності?*

Тема 8. Економічні основи самофінансування підприємства

Підприємство (виробництво) створюється, функціонує, розвивається завдяки процесу споживання виробничих ресурсів, зокрема фінансових, матеріальних, енергетичних, трудових, інформаційних. При цьому початковими є фінансові ресурси, які в процесі використання змінюють свою грошову форму і перетворюються в інші види ресурсів, здійснюючи кругообороти, кінцевим результатом яких є прибуток ($F \rightarrow T \rightarrow F + \Pi$). Фінанси (фінансові ресурси, фінансові засоби) - це сукупність грошових коштів, необхідних для забезпечення функціонування і розвитку підприємства. Фінансовий капітал - це сукупність грошових коштів спрямованих на фінансування основного і оборотного капіталу' тобто на фінансування

інвестицій у створення основних фондів і формування оборотних засобів. Фінансування - це процес забезпечення (формування, розподілу, планування, використання) фінансовим капіталом створення, функціонування і розвитку підприємства. Загальну структуру фінансування зображено на рисунку 8.

Рис. 8. Схема загальної структури самофінансування

Фінансовий план - це документ, який містить усі необхідні розрахунки за всіма напрямками розвитку функціонування підприємства щодо формування, розподілу і використання фінансових ресурсів. Фінансовий план (фінансовий розділ бізнес-плану або окремий план загального фінансування) є першоосновою і ключовим моментом розробки річного бізнес-плану підприємства. Він визначає напрями і суми фінансування, надає вихідні (стартові, початкові, відправні) показники для розробки всіх розділів річного бізнес-плану. Фінансовий план розробляється у вигляді фінансового розділу річного бізнес-плану (для невеликих підприємств) або окремого бізнес-плану загального фінансування (для середніх і великих підприємств). Фінансовий ринок (ринок фінансових ресурсів) - це економічний простір, в якому відбувається взаємообмін грошовими коштами (продаж - купівля) і діє велика кількість ринкових суб'єктів, зокрема: банки, кредитори, кредитні спілки, інвестори, замовники, позичальники тощо. Загальну структуру фінансового ринку можна зобразити такою схемою (рис. 9):

Рис. 9. Схема загальної структури фінансового ринку

Перелік суб'єктів, які діють на ринку фінансових ресурсів зображено на рисунку 10.

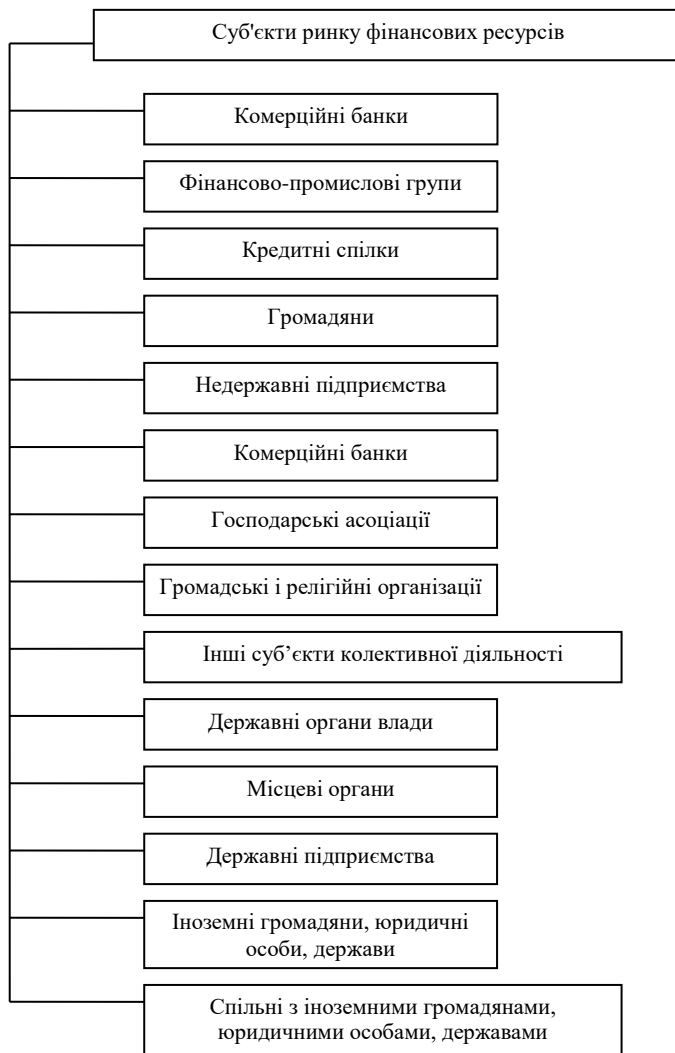

Рис. 10. Схема переліку суб'єктів ринкової фінансової діяльності

Перелік можливих об'єктів фінансування наведено в схемі (рис.11).

Рис. 11. Схема можливих об'єктів вкладення фінансового капіталу

Забезпечення необхідних об'єктів фінансовими ресурсами може здійснюватися за такими основними формами (рис. 12):

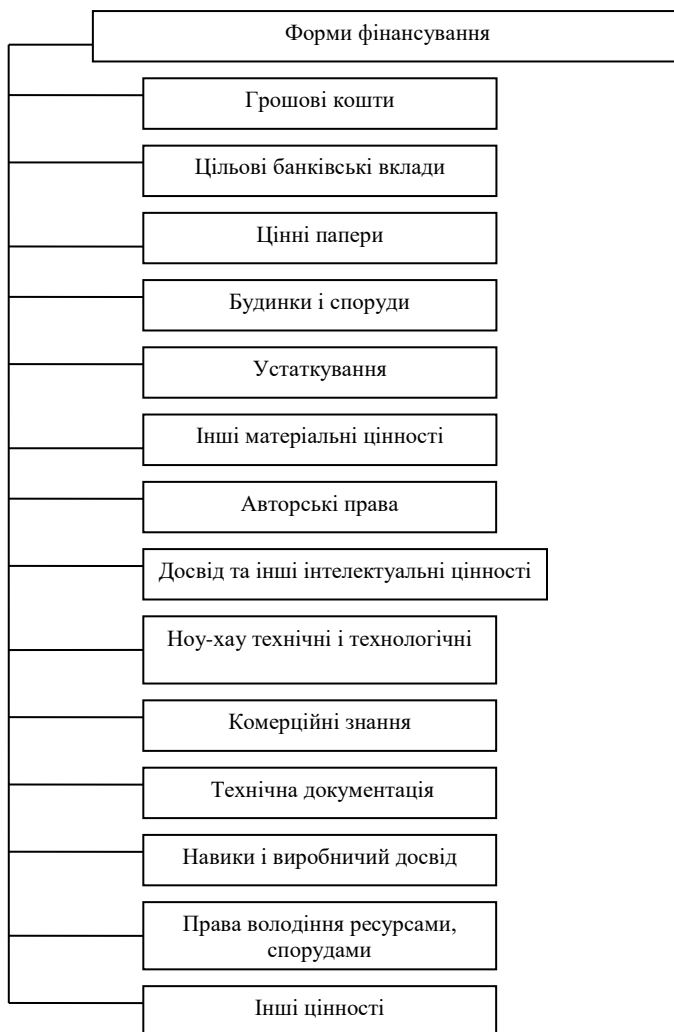

Рис. 12. Схема можливих форм здійснення фінансування

Схему існуючих можливих джерел фінансування зображено на рис.13.

Рис. 13. Схема існуючих можливих джерел фінансування

До об'єктів, на створення яких спрямовується фінансування інвестицій з метою створення підприємства (виробництва) насамперед належать (рис. 14):

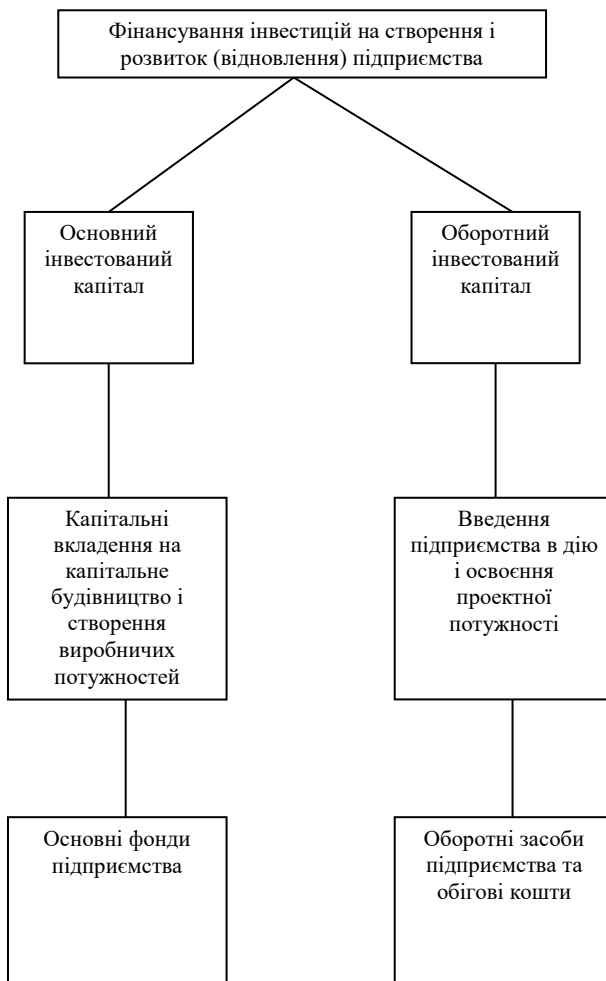

Рис. 14. Схема об'єктів фінансування інвестицій у створення і розвиток (відновлення) підприємства

До переліку об'єктів, які забезпечують розвиток підприємства і здійснення яких потребує фінансування у вигляді капітальних вкладень, можна віднести (рис 15).

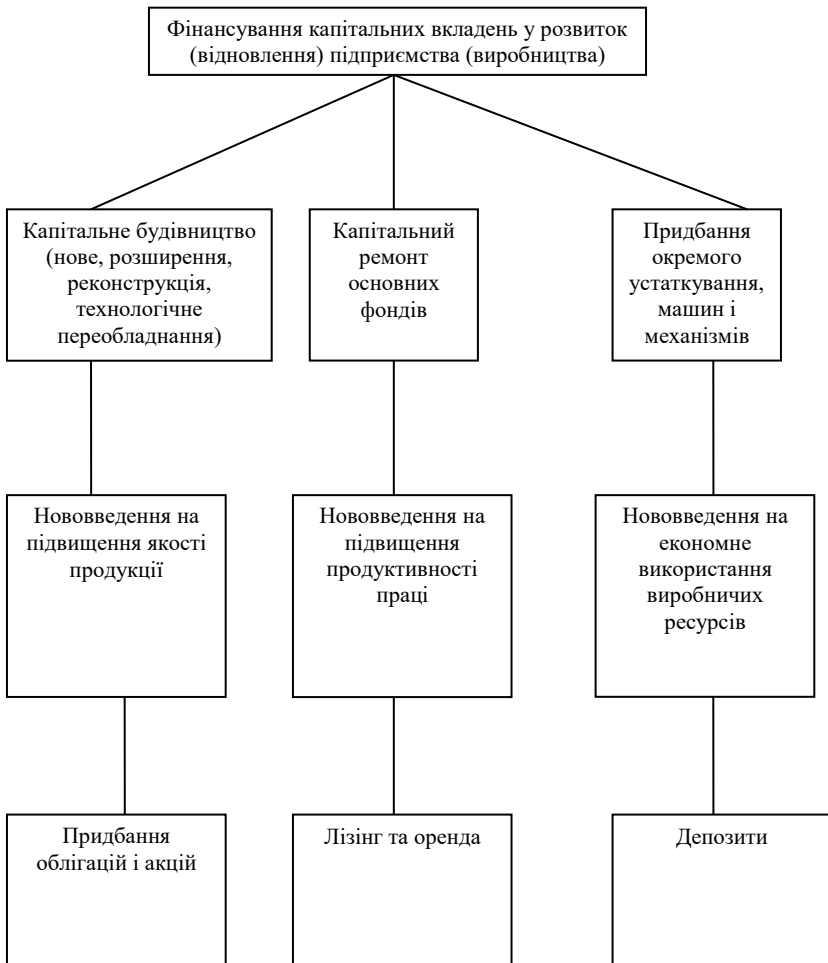

Рис. 15. Схема переліку об'єктів фінансування у вигляді капітальних вкладень розвитку (відновлення) підприємства

До переліку заходів поточного функціонування підприємства і

колективу відносять такі, які передбачаються при формуванні загальної калькуляції валових витрат (собівартості товарної продукції) (рис. 16).

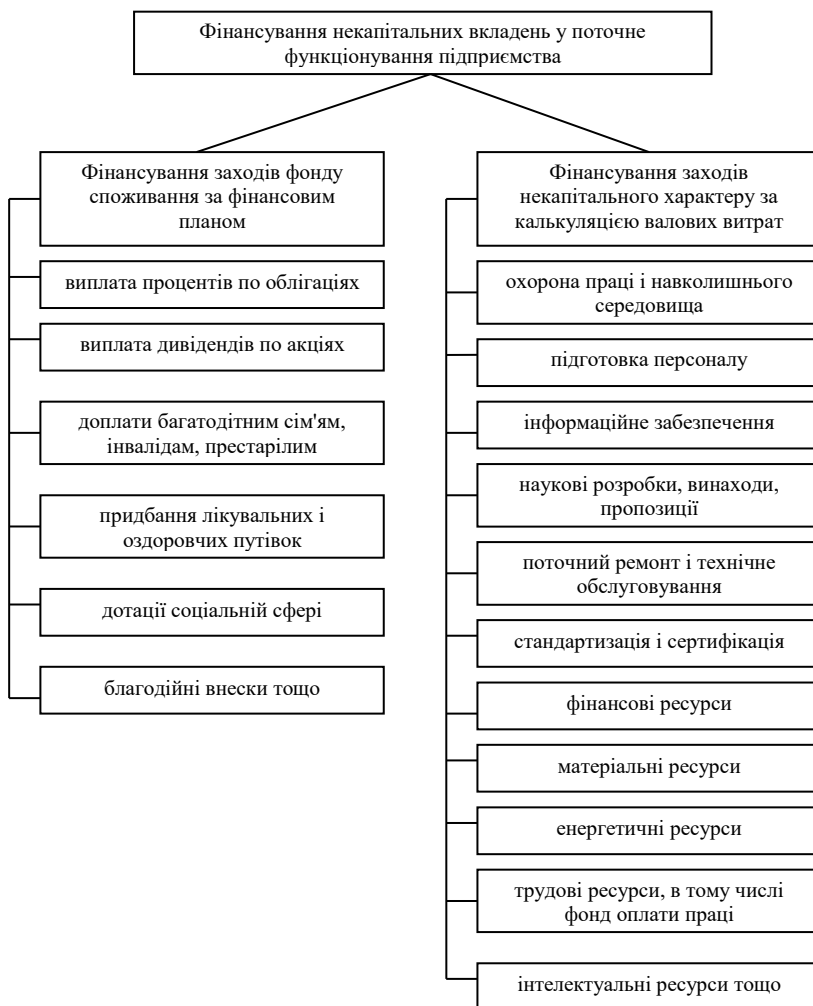

Рис. 16. Схема фінансування заходів некапітального характеру

У складі фінансування можливих ризиків насамперед передбачають (рис.17):

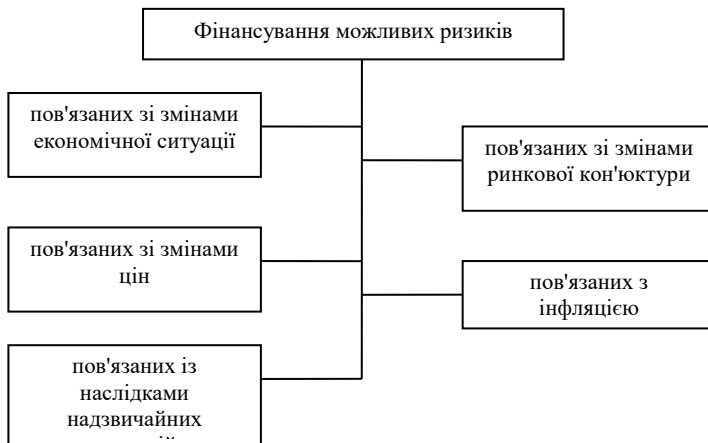

Рис. 17. Схема фінансування об'єктів пов'язаних з можливими ризиками

Процес фінансування створення і відтворення підприємства - це процес забезпечення фінансовим капіталом створення основного і оборотного капіталу виробництва, тобто фінансування створення виробничих потужностей (основних виробничих фондів) та їхнього функціонування (оборотних засобів виробництва та обігових коштів). Процес фінансування складається з таких послідовних етапів (рис.18).

Фінансовий розділ бізнес-плану розробляється у вигляді економічної (балансової) таблиці, яка складається з двох частин: лівої - бізнесової і правої - планової.

Розробка починається з планової частини. До неї відносять всі необхідні нововведення і заходи та вартість їх здійснення за трьома основними групами у вигляді формування трьох фондів з методикою розподілу власного чистого прибутку.

До бізнесової частини відносять всі можливі джерела і суми фінансових надходжень, необхідних для здійснення правої частини за трьома групами джерел: основні джерела, додаткові джерела інші джерела. Обидві частини таблиці повинні бути збалансованими.

Кожна конкретна позиція правої і лівої частин супроводжується відповідними додатками з необхідними розробками і розрахунками.

Приклад розробки фінансового розділу наведено в таблиці 7.

Для складання таблиці фінансового розділу необхідні пропозиції або попередні варіанти внутрішніх бізнесових планів структурних підрозділів (цехів, дільниць, служб, відділів). Вони розробляються у вигляді класичної економічної таблиці з групуванням необхідних заходів по групах капітального і некапітального характеру відповідно з типовим положенням по плануванню,

обліку і калькулюванню собівартості продукції. До лівої частини відносять дві групи джерел фінансових надходжень, зокрема: основні джерела і поточні виробничі витрати (собівартість продукції).

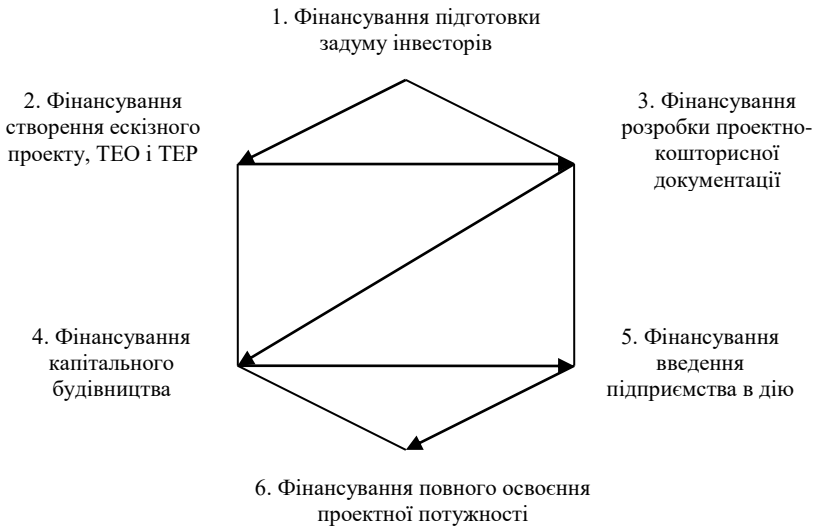

Рис. 18. Схема послідовних етапів процесу фінансування створення і відтворення підприємства (виробництва)

Обидві частини таблиці повинні бути збалансованими, а конкретні позиції і суми коштів відображаються в таблиці фінансового розділу (1 і 3 - групи правої частини; 1 - група лівої частини), а також заносяться до калькуляції собівартості продукції (2 гр. правої та 2 гр. лівої частин). Після обговорення і затвердження фінансового розділу, розробляють конкретні графіки робіт. Приклад розробки внутрішнього бізнес-плану структурного підрозділу наводиться в таблиці 8.

Приклад розробки фінансового розділу бізнес-плану підприємства

№по р.	Джерела фінансування	Сума, тис. грн	Питома вага, %	№ пор.	Нововведення, заходи	Сума, тис. грн	Питома вага, %
1	Основні джерела	510	70	1	Фонд нагромадження	510	70
1.1	Власний чистий прибуток	379,4	74,4	1.1	Капітальне будівництво	153	30
1.2	Амортизаційний фонд (відрахування)	100	19,6	1.2	Капітальний ремонт	102	20
1.3	Потенційні інвестиції	30,6	6,0	1.3	Придбання машин, механізмів і устаткування	71,4	14
1.4	Держбюджет	-	-	1.4	Наукові розробки	56,1	11
1.5	Іноземні інвестиції	-	-	1.5	Лізинг	30,6	6
2	Додаткові джерела	145	20	1.6	Придбання облігацій і акцій	45,9	9
2.1	Проценти по облігаціях	43,5	30	1.7	Депозитні вклади	51	10
2.2	Дивіденди по акціях	29	20	2	Фонд споживання (без ФОП)	145	20
2.3	Випуск облігацій	29	20	2.1	Виплати % і дивідендів	43,5	30
2.4	Випуск акцій	14,5	10	2.2	Доплати багатодітним сім'ям, інвалідам	29	20
2.5	Доходи від лізингу і оренди	21,7	15	2.3	Придбання лікувальних і оздоровчих путівок	29	20
	Акціонерні внески	7,3	5	2.4	Матеріальна допомога	14,5	10
2.7	Кредити	-	-	2.5	Дотації соціальній сфері	21,7	15
3	Інші джерела	73	10	2.6	Благодійні цілі	7,3	5
3.1	Продаж матеріалів через власний магазин	22	30	3	Фонд ризику	73	10
3.2	Різні види робіт, послуг	36	50	3.1	Компенсація ринкових змін, інфляцій, надзвичайних ситуацій		
3.3	Інші види бізнесу	15	20				
	Разом	728	100		Разом	728	100

Приклад розробки бізнес-плану внутрішньоструктурних підрозділів
(на прикладі служби якості продукції)

№п ор.	Джерела фінансування	Сума, тис. грн	Пито ма вага, %	№ пор.	Нововведення, заходи	Сум а, тис. грн	Питом а вага, %
1	Основні джерела	58,3	80	1	Капітального характеру	51,0	70
1.1	Власний чистий прибуток	40,3		1.1	Капітальне будівництво	11,0	
1.2	Амортизаційний фонд (відрахування)	18,0		1.2	Капітальний ремонт	10,0	
2	Поточні виробничі витрати (собівартість продукції):	14,5	20	1.3	Придбання окремого устаткування	15,0	
2.1	Прямі витрати	11,5		1.4	Наукові розробки	15,0	
2.2	Загальновиробничі витрати	1,5		2	Некапітального характеру	14,5	20
2.3	Адміністративні витрати	1,5		2.1	Удосконалення системи якості	0,5	
				2.2	Забезпечення дії системи якості	0,5	
				2.3	Підготовка персоналу	0,3	
				2.4	Наукові розробки	5,0	
				2.5	Розробка стандартів	0,5	
				2.6	Поточний ремонт і технічне обслуговування устаткування	1,0	
				2.7	Ліцензування сертифікація	0,5	
				2.8	Послуги сторонніх лабораторій	0,2	
				2.9	Утримання лабораторій	6,0	
				3	Витрати ризику	7,3	
	Разом	72,8	100		Разом	72,8	100

Контрольні питання:

1. *Що означають фінансові ресурси?*
2. *В чому полягає суть фінансування?*
3. *Які існують джерела фінансування?*
4. *В яких формах може здійснюватися фінансування?*
5. *З яких основних етапів складається процес фінансування створення підприємства?*
6. *За якою формою розробляється фінансовий розділ бізнес-плану?*
7. *На основі чого розробляється таблиця фінансового розділу?*

Тема 9. Економічні основи ефективності функціонування підприємства

Економічна суть повного госпрозрахунку (зовнішнього + внутрішнього) полягає в тому, що всі економічні відносини підприємства як з внутрішніми, так із зовнішніми суб'єктами повинні здійснюватися на засадах самоокупності й самофінансування.

Самоокупність - це здатність підприємства (або структурного підрозділу) покривати всі свої виробничі витрати (V_v) за рахунок власних доходів ($D_{вл}$), що умовно можна виразити формулою:

$$V_v = D_{вл}$$

Проте така діяльність не має кінцевої мети і не здатна до розширеного відтворення.

Самофінансування - це здатність підприємства (або структурного підрозділу) не тільки покривати всі свої виробничі витрати за рахунок власних доходів, а й отримувати прибуток, необхідний і достатній для розрахунків з державою і кредитором та для фінансового забезпечення власного розвитку й поточного функціонування, що можна виразити формулою:

$$D_{вл} = V_v + П (П = П_п + K_п + K_{фн} + K_{фс})$$

де $П_п$ - податок на прибуток;

$K_п$ - процентна ставка за кредит або повернення кредитного боргу;

$K_{фн}$ - капітал на створення фонду нагородження тобто власний розвиток;

$K_{фс}$ - капітал на створення фонду споживання, тобто забезпечення поточного функціонування.

У процесі своєї виробничо-господарської діяльності підприємства вступають у три види економічних відносин:

- економічні відносини з державою;
- економічні відносини з іншими підприємствами, організаціями, установами;
- економічні відносини зі своїми внутрішньо-структурними підрозділами (цехами, службами, відділами, бригадами, ланками відокремленими робочими місцями).

Економічні відносини підприємства з державою та іншими підприємствами (організаціями, установами) утворюють зовнішній господарський розрахунок.

Економічні відносини підприємства зі своїми внутрішньоструктурними підрозділами утворюють внутрішній господарський розрахунок.

Зовнішній господарський розрахунок і внутрішній господарський розрахунок є невід'ємними і обов'язковими складовими єдиного повного господарського розрахунку підприємства.

Економічним інструментом здійснення повного господарського розрахунку підприємства є розрахунок результатів господарської діяльності (або розрахунок показників фінансового стану підприємства).

Він виконується у вигляді економічної таблиці з послідовним відрахуванням із обсягів товарної продукції всіх виробничих витрат, нарахувань на заробітну плату, податків тощо. Далі здійснюється формування загального прибутку, а після відрахування податку на прибуток визначається власний чистий прибуток, який може бути у вигляді нерозподіленого власного чистого прибутку, якщо виникне необхідність доплати до фонду оплати праці.

Приклад такого розрахунку наводиться в таблиці 9.

Такі розрахунки виконуються як планові на кожний місяць і до кінця року, а потім фактичні за кожен місяць і до кінця року.

Якщо розрахунок не складається, то це означає, що обсягів виробництва продукції при наявній чисельності недостатньо.

Розрахунок результатів господарської діяльності - розділів підприємства дещо відрізняється від загального по підприємству.

Якщо в цілому по підприємству здійснюється послідовне по „вертикалі” визначення залишку нерозподіленого власного чистого прибутку, то для підрозділів здійснюється визначення залишку фонду оплати праці. Цей розрахунок дає можливість визначити структурному підрозділу, яку заробітну плату він заробляє з наявною чисельністю робітників і з наявним обсягом виробництва продукції. Якщо обсягів виробництва продукції достатньо, підрозділ може планувати мінімальну зарплату як базисну, а потім розрахувати можливий коефіцієнт підвищення зарплати.

Якщо розрахунок у підрозділу не складається, то це означає, що підрозділ повинен або збільшувати планові обсяги виробництва продукції, або зменшувати наявну чисельність робітників.

Приклад розрахунку результатів господарської діяльності структурних підрозділів підприємства наведено в таблиці 10.

Розрахунок показників госпрозрахункової діяльності підприємства.

№ П/П	Показники	Формула розрахунку	План на рік., грн..
1	2	3	4
1	Обсяг реаліз. з ПДВ	$T \cdot 1,2$	163249200
2	ПДВ	$п.1 \cdot 20/120$	27208200
3	Товарна Продукція.	$п.1 - п.2$ $(T = Kц \cdot Vпр)$	136041000
4	Матеріальні витрати.	За калькуляціями (п.5 · 30000) кал.	68130000
5	Фонд оплати праці.	(п.6 · 30000) кал.	11841000
6	Нарахування на зарплату.	$п.5 \cdot 0,3852$	4561153
7	Витрати на оплату праці.	$п.5 + п.6$	16402153
8	Експлуатац. маш.мех., устат.	(п.9 · 30000) кал.	8175000
9	Амортизаційні відрахування	$п.10 \text{ кал.} \cdot 30000$	2427000
10	Разом прямі витрати.	$п.4 + 7 + 8 + 9$	95134153
11	Загально виробничі витрати цехові.	$п.12 \text{ кал.} \cdot 30000$	9480000
12	Адміністративні витрати заводські	$п.14 \text{ кал.} \cdot 30000$	10440000
13	Земельний податок	$S_{буд.} \cdot 1,56 \cdot 3,62 \cdot 1,74$	25469
14	Комунальний податок.	$1,7 \cdot Чп. \cdot 12$	17421,6
15	Позавиробничі витрати.	(п.16 · 30000) кал.	3447000
продовження табл.9			
16	Собівартість товарної продукції.	$п.10 + 11 + 12 + 13 + 14 + 15$	109064044
17	Розрахунковий (оподаткований) прибуток.	$п.3 - п.16$	26976956
18	Податок на прибуток.	18% від п.17	4855852
19	Чистий прибуток	$п.17 - п.18$	22121104
20	Чисельність працюючих	За попереднім розрахунком 20.4.	854

21	Середньомісячна розрахункова зарплата.	За попереднім розрахунком 23.б.	2163,93
22	Прожитковий мінімум	Законодавчо – встановлений	4173
23	Сума доплат з чистого прибутку	(п.22 – п.21) · п.20 · 12 міс.	-
24	Коефіцієнт підвищення зарплати	п.21 / п.22	-
25	Власний чистий нерозподілений прибуток	п.19 – п.23	22121104

Примітка 1. Позиції (5.1) та (5.2) не входять у процент непрямих витрат, а розраховуються окремо, але по своїй суті вони належать до непрямих витрат.

Примітка 2. За рядком (5.1) цифра 5200 м² відображає площу ділянки, яку займає підприємство.

Примітка 3. За позиціями 12 і 13 доплати до ФОП здійснюються тільки за рішенням загальних зборів акціонерів або правління акціонерного товариства.

Таблиця 10

Розрахунок результатів госпрозрахункової діяльності підрозділу підприємства

N пор.	Показники	Формула розрахунку	План, тис. грн.
1	Обсяг реалізації з ПДВ (замовлень, договорів)	п. 1.3 × 1,2	576000
1.1	ПДВ	п. 1 : 120 × 20	96000
1.2	Залишки з попереднього періоду	за бухгалтером	0
1.3	Обсяг власними силами	п.1 – 1.1 + 1.2	480000
2.	Матеріальні витрати	60% від п. 1.3 = =(2.1+2.2+2.3+2.4+2.5+2.6)	288000
2.1	Послуги сторонніх організацій	при необхідності	5000
2.2	Внутрішні послуги	при необхідності	28600
2.3	Витрати матеріалів	60% від п. 2	173000
2.4	Плата за оренду і утримання	за угодами (за розподілом)	25000
2.5	Амортизаційні відрахування	3% від. п. 1.3	44400
2.6	Інші витрати (телефон, інтернет, відрядження)	за бухгалтером	12000
3	Внесок на формування прибутку підприємства	8% (п. 1.3-2)	15360
4	Неоподатковувані виплати	за постановами і угодами	0
5	Податок на прибуток	30% (п.3 - п.4)	4608

6	Непрямі витрати (загально- виробничі + адміністративні)	16%(п.1.3-п.2-п.3-п.4 –п.5)	27525
7	Земельний податок	520,2 x 0,78x1,81x0,87	640
8	Комунальний податок	1,7грн. ×12міс. × ч.прац.	490
9	Заборгованість	боргові зобов'язання	1000
10	Залишок на оплату праці	п.3-п.2.3-п.4.5-п.6--п.7-п.8- -п.9	142377
11	Відрахування на соц. потреби	п. 10:137,5 × 37,5	38830
12	Фонд оплати праці	п.10-11	103547
13	Перехідний ФОП	На час розрахунку.	17000
14	Зарплата отримана до розрахунків	виплачені аванси, відпускні тощо	1200
15	Залишок ФОП	п. 12+п.13-п.14	119347
16	БазиснийФОП	237 × 12× ч. прац.	68256
17	Коефіцієнт підвищення зарплати розрахунковий (К _р)	К _р = п.15: п. 16	1,7
18	Коефіцієнт підвищ. факт (К _ф)	К _ф = К _п -0,5.	1,2
19	Середньооблікова чисельність працюючих	Ч _{пр} =п.1.5: В _{пр} (В=2000)	24
20	Середньомісячна зарплата базисна	п.16 : п.19: п.12	237
21	Середньомісячна зарплата за К _ф	п.18 х п.20	284
22	Питома вага матеріальних затрат	п.2: п.1.3 ×100%	60,0
23	Питома вага ФОП	п.12 :п.1.3 ×100%	21,5
24	Питома вага податків і відрахувань	100-(п.22+п.23)	18,5

Примітка 1. Матеріальні витрати (п.2) накопичуються на бухгалтерських рахунках за кожним підрозділом.

Примітка 2. Позиція 3 визначається кожною фірмою окремо і узгоджується з місцевою податковою інспекцією.

Примітка 3. Позиція 6 визначається за окремим розрахунком.

Примітка 4. За п. 11 враховуються: 4% - страховий фонд; 32% - пенсійний фонд, 1,5% - фонд зайнятості.

Розрахунок чисельності категорії робітників.

Розрахунок чисельності категорії робітників виконується прямим інженерним розрахунком за наявними робочими місцями у відповідності з технологічною схемою виконання конкретних видів будівельно-монтажних робіт для кожної окремої робочої зміни (першої, другої, третьої). Загальна чисельність визначається як сума чисельності за окремими змінами. Такі розрахунки виконуються при створенні виробничих потужностей дільниць і фірм, а також при наявності стабільної структури будівельно-монтажних робіт та наявності визначеного переліку робітників різних професій і кваліфікацій, а саме: землекоп, бетоняр, монтажник по монтажу сталевих та залізобетонних конструкцій, муляр, столяр будівельний, паркетник, тесляр (покриває покрівлі простої форми), штукатур, маляр (будівельні роботи). Приклад такого

розрахунку подається за наступною таблицею (див.табл.11).

Таблиця 11

Розрахунок чисельності робітників прямим інженерним розрахунком.

№ п/п	Професія	Тарифний розряд	I зміна Ч _p	II зміна Ч _p	III зміна Ч _p	Загальна чисельність робітників
1...9						
	Разом		Σ	Σ	Σ	Σ

Розрахунок чисельності робітників за трудомісткістю виконання конкретних будівельних робіт здійснюється на основі досягнутих показників затрат праці в людино-днях або людино-годинах на планові обсяги робіт за підрядними договорами і проектно-кошторисною документацією. При цьому враховується завдання зі зниження трудомісткості виконання робіт, а також досягнуті показники затрат праці у найближчих конкурентів. Береться також до уваги можливість заміни ручного способу виконання робіт на механізований. Розрахунок виконується на прикладі земляних, бетонних робіт, цегляної кладки і т.п. Планова чисельність робітників розраховується відношенням затрат праці на весь обсяг робіт до планової кількості робочих днів або робочих годин планового року (іншого періоду). Розрахунок здійснюється у вигляді економічної таблиці (див. табл. 12).

Таблиця 12

Розрахунок чисельності робітників за трудомісткістю робіт

№ п/п	Види робіт	Одиниці виміру	Об'ємробіт	Затрати праці люд.-дні		Планова чисельність робітників
				на одиницю	на весь об'єм робіт	
1	Цегляна кладка	м ³	15000	0,65 люд.- дні	$15000 \times 0,65 = 9750$	$\frac{9750}{251} = 38$

Приклад орієнтовних норм затрат праці в будівельній галузі на виконанні окремих видів будівельних робіт наводиться в табл. 13.

Таблиця 13

Норми затрат праці вручну

№ п/п	Види робіт	Одиниці виміру	Трудомісткість люд.-днів	Кошт. вартість один. робіт, грн.
1	Земляні роботи	м ³	0,53	50
2	Бетонні роботи	м ³	1,65	100
3	Монтаж збірного залізобетону (мех.)	м ³	0,74	300
4	Цегляна кладка	м ³	0,65	100

5	Заповнення віконних і дверних отворів	м ²	0,24	250
6	Облаштування підлог	м ²	0,22	230
7	Покрівельні роботи	м ²	0,15	200
8	Штукатурні роботи	м ²	0,20	40
9	Малярні роботи	м ²	0,13	50

1. Примітка. Кошторисна вартість приймається за ринковими цінами на момент виконання завдання.

Розрахунок чисельності робітників за досягнутим рівнем продуктивності праці в натуральних величинах показників з конкретних видів робіт виконується на основі досягнутих власних показників та з урахуванням показників найближчих конкурентів. При цьому враховуються завдання з підвищення продуктивності праці, підкріплені плануванням впровадження необхідних нововведень і заходів, зокрема, наукових розробок, винаходів, пропозицій. Розрахунок виконується у вигляді наступної економічної таблиці 14.

Таблиця 14

Розрахунок чисельності робітників за рівнем продуктивності праці

№ п/п	Види робіт, одиниці виміру	Один. виміру	Об'єм робіт	Продуктивність праці одного робітника	Планова чисельність робітників
1... 9	Цегляна кладка	м ³	15000	$\frac{1}{0,65} = 1,5 \times 251 = 386$	$\frac{15000}{386} = 38$

Плановий розрахунок чисельності робітників, за досягнутим рівнем виробки в грошових одиницях (грн.), виконується на основі досягнутих власних показників та з урахуванням показників найближчих конкурентів. При цьому також враховуються завдання з підвищення виробітку в грошових одиницях. Підкріплені плануванням впровадження необхідних нововведень і заходів, зокрема, наукових розробок, винаходів, пропозицій. Такий розрахунок виконується на основі проектно-кошторисної документації і дає можливість не тільки визначити планову чисельність робітників окремих професій, а й узагальнюючий показник чисельності робітників на загальну кошторисну вартість будівельних робіт. Приклад розрахунку наводиться за наступною таблицею 15.

Таблиця 15

Розрахунок чисельності робітників за рівнем виробітку

№п/п	Види робіт, одиниці виміру	Один. виміру	Кошторисна вартість робіт	Виробіток одного робітника, грн.	Планова чисельність робітників
------	----------------------------	--------------	---------------------------	----------------------------------	--------------------------------

1... 9	Цегляна кладка	тис. грн.	1500	$386 \times 100 = 38600$	$\frac{1500000}{38600} = 38$
-----------	-------------------	--------------	------	--------------------------	------------------------------

Оптимальність того чи іншого розрахунку перевіряється і підтверджується результатами госпрозрахункової діяльності (результатами фінансового стану) бригади, дільниці, фірми.

За результатами перших чотирьох розрахунків визначається для планування найменша чисельність робітників, виходячи з необхідності забезпечення зростання продуктивності праці і вивільнення чисельності робітників.

Визначення чисельності категорії лінійних інженерно-технічних працівників (ЛІТП) і адміністративно-управлінського персоналу (АУП).

Планова чисельність лінійних інженерно-технічних працівників розраховується шляхом щорічної розробки (складання) штатного розкладу з урахуванням кількості підрозділів (дільниць), об'єктів будівництва і змінності їх роботи, а також посадового і функціонального навантаження. Приклад штатного розкладу ЛІТП наводиться в наступній таблиці.

Таблиця 16

Приклад річного штатного розкладу ЛІТП
(для 3^х дільниць по 2 об'єкти)

№ п/п	Посада	Місяч- ний оклад, грн.	Чисельність людей у трьох змінах				Фонд зарплати, грн.	
			I	II	III	всього	місячний	річний
1.	Нач. дільниці	7000	3	-	-	3	21000	252000
2.	Виконроб	6000	6	-	-	6	36000	432000
3.	Майстри	5000	6	6	6	18	90000	1080000
4.	Механіки	4000	3	3	3	9	36000	432000
5.	Енергетики	4000	3	3	3	9	36000	432000
6.	Інженери- технологи	5000	3	-	-	3	15000	180000
7.	Менеджери	4000	9	-	-	9	36000	432000

Σ 3240000

2. Примітка. Місячний оклад приймаємо умовно за рівнем на ринку праці.

Планова чисельність категорії адміністративно-управлінського персоналу розраховується шляхом щорічного складання штатного розкладу з урахуванням посадового і функціонального навантаження, а також завдань по забезпеченню прибутковості, конкурентоспроможності і партнерської надійності фірми. Приклад складання штатного розкладу адміністративно-управлінського персоналу наводиться в наступній таблиці.

Визначення рівня тарифної оплати праці.

Розрахунок тарифної ставки 1-го розряду. Здійснюється з урахуванням досягнутого рівня продуктивності праці (виробки) і завдань по її

зростанню. Для розрахунків пропонується концепція оплати праці, яка передбачає надання заробітній платі трьох основних функцій і відповідно трьох складових, зокрема:

Таблиця 17

Розрахунок річного штатного розкладу АУП

№ п/п	Посада	Місячний оклад, грн.	Планова чисельність, люд.	Фонд зарплати, грн.	
				місячний	річний
1	Голова ВАТ	12000	1	12000	144000
2	Перший заступник (гол. інженер)	11000	1	11000	132000
3	Заступник по фінансах	10500	1	10500	126000
4	Заступник по забезпеченню	10500	1	10500	126000
5	Головний технолог	6000	1	6000	72000
6	Головний механік	6000	1	6000	72000
7	Головний енергетик	6500	1	6500	78000
8	Головний менеджер	6500	1	6500	78000
9	Головний бухгалтер	6000	1	6000	72000
10	Загальні служби і відділи	3200	3	9600	115200

- компенсаційна функція і складова забезпечує ринкову оплату витраченої праці на виконання робіт (послуг), виробництво продукції або за відпрацьований час;
- інноваційно-відновлювальна, яка забезпечує відновлення фізичних сил, підвищення професійного і кваліфікаційного рівня, духовний розвиток працюючих та їх сімей;
- накопичувальна функція і складова, яка забезпечує накопичення працюючими фінансового капіталу чесним шляхом з метою здійснення підприємницької діяльності (виробничої або кредитної).
- Розрахунок пропонується виконувати за формулою:

$$T_{C1Pmic} = V_{mic} \times K_{ЗП} + V_{mic} \times K_{ЗП} \times K_{ІВ} + V_{mic} \times K_{ЗП} \times K_{Н},$$

де

T_{C1Pmic} – тарифна ставка 1-го розряду місячна, грн.;

V_{mic} – виробка 1-го робітника місячна, грн.;

$K_{ЗП}$ – коефіцієнт питомої ваги заробітної плати в обсягах товарної продукції;

$K_{ІВ}$ – інноваційно-відновлювальний ($K_{ІВ} = 0,3$);

$K_{Н}$ – коефіцієнт накопичувальний ($K_{Н} = 0,2$).

Приклад розрахунку T_{C1Pmic} за умови, що місячна виробітка (V_{mic}) становить 6000 грн., $K_{ЗП} = 0,15$.

$$T_{C1Pmic} = 6000 \times 0,15 + 6000 \times 0,15 \times 0,3 + 6000 \times 0,15 \times 0,2 = 900 + 270 + 180 = 1350 \text{ грн.}$$

3. *Примітка.* Якщо розрахункова місячна тарифна ставка (T_{C1Pmic})

виходить меншою законодавчо встановленого мінімального рівня оплати праці, тоді для розробки тарифної сітки мінімальний рівень з відповідним коефіцієнтом: для будівельних фірм – 1,28; для фірм по виробництву будівельних матеріалів – 1,45.

Розробка тарифної сітки.

Сукупність тарифно-кваліфікаційних розрядів, місячних і погодинних тарифних ставок, а також коефіцієнтів міжкваліфікаційних тарифних співвідношень, об'єднаних за відповідною формою економічної таблиці називається тарифною сіткою.

Тарифна сітка є основою усіх форм оплати праці.

До тарифної сітки включено всього вісім розрядів, з 1 по 6 – основні тарифно-кваліфікаційні розряди, 7 розряд – враховує важкі умови праці, 8 розряд – враховує гарячі умови праці. Приклад розрахунку тарифної сітки подається за наступною таблицею 18.

Облік відпрацьованого часу і оформлення оплати праці.

Оформлення tabelю обліку відпрацьованого часу і погодинної оплати праці.

Tabelьна форма обліку відпрацьованого часу здійснюється у вигляді економічної таблиці і враховує для кожного робітника (працюючого) явки і неявки на роботу за числами відповідного місяця і фактично відпрацьовані дні і години. Вона використовується як для оперативного обліку, так і для звітнього. Крім того, в останній колонці правої сторони може здійснюватися нарахування погодинної оплати праці за тарифною ставкою і фактично відпрацьованим часом.

При оформленні tabelю беруться умовні позначення неявок на роботу (В – вихідні, ЧВ – чергова відпустка, Л – лікарняні, Н – навчальні, А – з дозволу адміністрації тощо). Для виконання цього завдання формується умовна бригада чисельністю 10 люд.

Tabelьний облік дозволяє розрахувати фактичні затрати праці структурного підрозділу на фактично виконані обсяги робіт.

Оформлення наряду відрядної оплати праці.

Однією з основних форм оплати праці робітників є відрядна оплата праці, яка передбачає розрахунок розміру заробітної плати за виконані обсяги робіт згідно з прийнятими нормами часу і розцінками на 1-цю об'єму відповідного виду будівельних робіт. Відрядна оплата праці має деякі свої особливості -- пряма залежність розміру заробітної плати від обсягів будівельних робіт, видача планового завдання на бригаду (ланку, окремо працюючого робітника) в письмовій формі у вигляді відрядного наряду, який передбачає конкретні види робіт, їх обсяги, одиничні норми часу і розцінки, нормативні затрати праці на обсяги робіт і суму заробітної плати, відрядний наряд дає можливість викласти основні конкретні вимоги до правил техніки безпеки тощо. Отже при відрядній оплаті праці оформляються tabelь обліку відпрацьованого часу і відрядний наряд оплати праці.

Таблиця 18

Розробка тарифної сітки

Тарифні розряди		1	2	3	4	5	6	7	8
Погодинні тарифні ставки, грн.	для будівельних фірм	8,10	8,75	9,61	10,85	12,49	14,56	16,81	19,39
	для фірм з виробництва буд. матеріалів	8,10	8,23	9,79	11	12,57	14,63	-	-
Місячні тарифні ставки, грн.	для будівельних фірм	1350	1458	1601,1	1807,65	2087,7	2425,95	2801,25	3231,9
	для фірм з виробництва буд. матеріалів	1350	1471,5	1632,15	1833,3	2095,2	2438,1	-	-
Коефіцієнт тарифних співвідношень	для будівельних фірм	1,0	1,08	1,26	1,339	1,542	1,797	2,075	2,394
	для фірм з виробництва буд. матеріалів	1,0	1,09	1,209	1,358	1,552	1,806	-	-

Основні маркетингові стратегії забезпечення інноваційного розвитку
іоновлення діяльності підприємства

Ефективна діяльність підприємства означає економічну ефективність повної виробничої діяльності, яка включає всі послідовні техніко-економічні процеси і операції, починаючи від руху матеріальних і енергетичних ресурсів від постачальників і закінчуючи надходженням на розрахунковий рахунок в банку оплати за вироблену і продану товарну продукцію.

Створення техніко-економічних інструментів ефективної діяльності і розвитку підприємства можливе тільки на основі сучасних досягнень менеджменту і маркетингу. Отже, рушійною силою функціонування і розвитку підприємства виступають основні маркетингові стратегії.

Для прикладу можна розглянути наступну схему (див. рис. Д), яка наглядно відображає, зоручіною силою повної виробничо-господарської діяльності підприємства дев'ять основних маркетингових стратегій.

Таким чином, вщорічному бізнес-плані підприємства необхідно розробити техніко-економічні інструменти, що забезпечують економічне і раціональне використання всіх виробничих ресурсів, зокрема фінансових, матеріальних, енергетичних, трудових, інформаційних.

Річний бізнес-план підприємства – це документ, який містить усі необхідні розробки і розрахунки за всіма напрямками повної виробничої діяльності підприємства.

Початковим етапом і ключовим моментом розробки річного бізнес-плану є розробка балансової таблиці фінансового розділу.

Після формування основних рушійних маркетингових стратегій необхідно виконати структурування елементів за кожною стратегією у вигляді конкретних дій по забезпеченню обсягів і термінів виконання.

Процес структурування починається з необхідних діючих елементів, за ними передбачаються підготовлені до впровадження, а потім інноваційно нові та ефективні.

Приклади структурування елементів за конкретними стратегіями можна розглянути за наступними схемами (див. рис. Д, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9).

Контрольні питання:

1. *В чому полягає економічна суть повного розрахунку?*
2. *Яким економічним інструментом здійснюється повний розрахунок підприємства?*
3. *Як здійснюється розрахунок розрахункової діяльності підрозділів підприємства?*
4. *Які види економічних відносин здійснюються підприємством?*
5. *Яка економічна суть відносин підприємства із зовнішніми і внутрішніми суб'єктами?*

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Економіка будівництва і Економіка підприємства будіндустрії. Методичні рекомендації до виконання індивідуальних завдань / Укл. К.В.Крикун, 2002 – 60с.

2. Держбуд України. Ціноутворення у будівництві. Збірник офіційних документів та роз'яснень , № 6 червень 2003. К.: «Укрпроект» - 280с.

3. Крикун К.В. Ринкова економіка підприємств будівельної (в запитаннях і відповідях) + навчальний посібник. К.:КНУБА, 2004. – 208с.

4.Крикун К.В. Техніко – економічний аналіз у будівництві: Навчальний посібник .- К.:КНУБА.2005.-128с.

5. Гойко А.Ф., Ізмайлова К.В., Гриценко О.С. та ін. Складання кошторисної документації за допомогою укрупнених показників: Навчальний посібник. – К.: КНУБА, 2010. – 140 с.

6. Гойко А.Ф., Ізмайлова К.В., Куліков П.М. Економіка будівництва: навчальний посібник. – К. КНУБА. 2014. – 168 с.

7. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Смовженко Т.С. Фінансовий словник / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк, Т.С. Смовженко. - 4-те вид., випр. та доп. – К.: Т-во “Знання”, КОО; Л.: Вид-во Львів. банк. ін-ту НБУ. – 2002. – 566 с.

8. Гриценко О.С., Шевчук К.І., Вахович І.В., Гриценко Ю.О. Моделювання проектних робіт для будівництва: навчальний посібник. – К.: КНУБА, 2010. – 124 с.

9. Сорокіна Л.В. Моделі і технології управління ринковою

вартістю будівельних підприємств: монографія — К.: ТОВ «Лазурит-Поліграф», 2011. — 541 с.

10. Економіка підприємства: Підручник / За ред. С.Ф.Покропівного. — К.: КНЕУ, 2001. — 457 с.

11. Дудіна Е.В. Економіка будівництва. Виробничі фонди будівельних організацій: Конспект лекцій. — К.: КНУБА, 2002. — 38 с.

12. Ізмайлова К.В. Економіка будівництва. Собівартість будівельної продукції. Прибуток та рентабельність діяльності будівельних організацій: Конспект лекцій. — К.: КНУБА, 2002. — 42 с.

13. Ізмайлова К.В. Економічне обґрунтування умов розрахунків за будівельну продукцію // Економіка будівництва. — 2005, — №3. — С. 12-15.

14. Тугай А.М., Шилов Е.Й., Гойко А.Ф. Економіка будівельної організації: Навчальний посібник. — К.: Міленіум, 2002. — 92 с.

15. Ізмайлова К.В. Фінансовий аналіз у будівництві: Навчальний посібник. — К.: Кондор, 2007. — 236 с.

16. Ізмайлова К.В. Фінансовий аналіз у будівництві: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / К.В. Ізмайлова. — К.: Кондор, 2007. — 238 с.

17. Фінанси: методичні вказівки до контрольної роботи “Аналіз фінансового стану підприємства” / уклад. К.В. Ізмайлова, О.Ю. Беленкова. — К.: КНУБА, 2002. — 61 с.

18. Гойко А.Ф. Економіка будівництва: навч. посібник / А.Ф. Гойко, Е.В. Дудіна, К.В. Ізмайлова. — К.: КНУБА, 2008. — 170 с.

19. Бойчик І.М. Економіка підприємства: навчальний посібник. — Вид. 2-ге, доповн. і переробл. / І.М. Бойчик. — К.: Атіка, 2007. — 528 с.

20. Економіка будівництва. Аналіз економічного стану будівельної організації: методичні вказівки до контрольної роботи / уклад.: К. В. Ізмайлова, О. Ю. Беленкова. — К.: КНУБА, 2011. — 16 с.

21. Економіка будівництва. Розрахунок та розподіл колективного фонду оплати праці комплексної бригади будівельників: методичні вказівки до індивідуальної роботи / уклад.: К. В. Ізмайлова, О. Ю. Беленкова. — К.: КНУБА, 2010. — 12 с.

Рис. 1. Схема структуризації елементів стратегії самоуправління виробничою діяльністю підприємства

Рис. 3. Схема структуризації елементів повного розрахунку

Рис. 2. Схема структуризації елементів стратегії самоуправління і самоконтролю виконання показників виробничої діяльності підприємства

Рис. 4. Схема структуризації елементів стратегії забезпечення якості продукції підприємства

Рис. 5. Схема структуризації елементів стратегії «нового товару» підприємства

Рис. 6. Схема структуризації елементів стратегії нормування праці

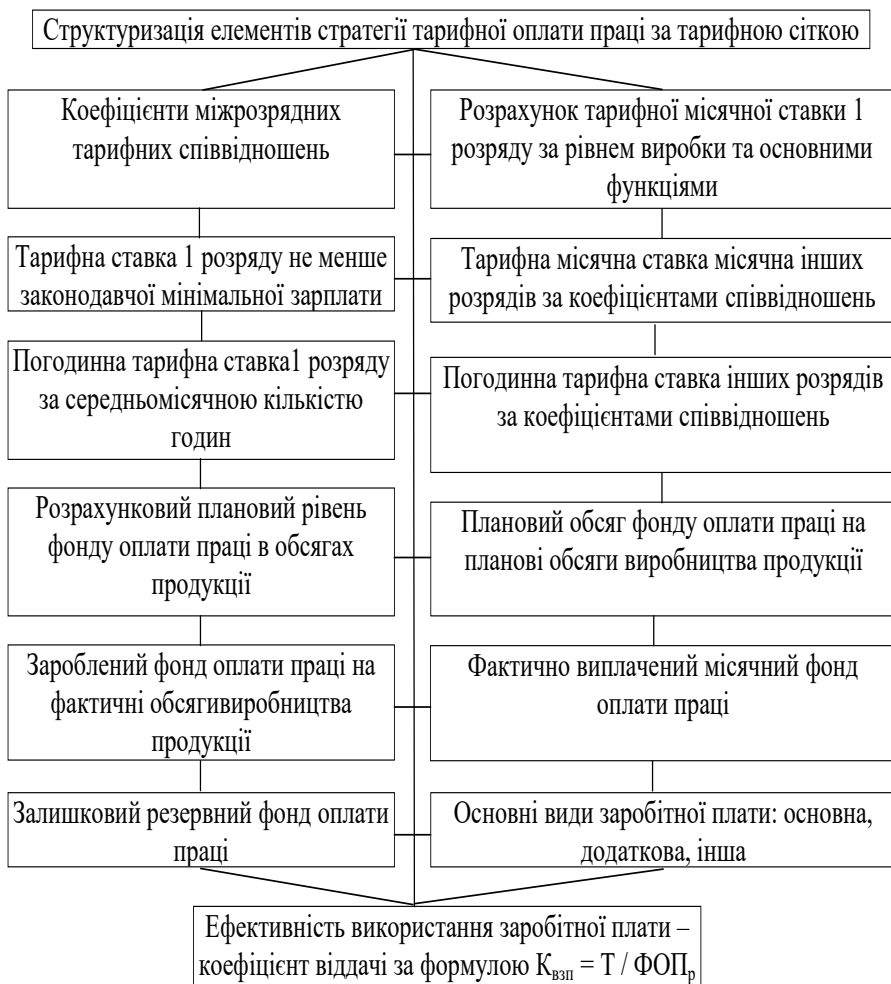

Рис. 7. Схема структуризації елементів стратегії тарифної оплати праці

Рис. 8. Схема структуризації елементів стратегії техніко-економічного аналізу

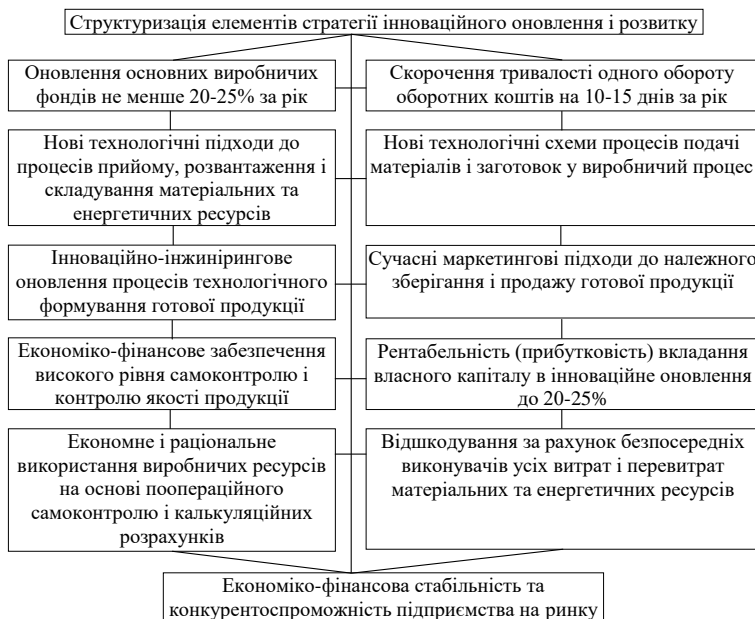

Рис. 9. Схема структуризації елементів стратегії інноваційного оновлення і розвитку підприємства

Рукопис

ОЛФЕРУК Сергій Леонідович

ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВ БУДІНДУСТРІЇ

КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ

(2 частина)

для студентів галузі знань 19 «Архітектура та будівництво», спеціальності 192
«Будівництво та цивільна інженерія», спеціалізації
«Технологія будівельних конструкцій, виробів і матеріалів»
за всіма формами навчання

Підписи авторів _____

_____ 2021 р.

Підпис голови методичної комісії факультету

_____ 2021 р.

Київ 2021